№ 15 Շաբաթ Փետրվարի 8 — 1886 — Շաբաթ Փետրվարի 8 № 15

ՏԱՍՆ ԵՒ ՉՈՐՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ՄՇԱԿ

Տարեկան գինը 10 րուբլ, կէս տարվանը 6 րուբլ: Առանձին համարները 7 կոպէկով:

Թիֆլիսում գրվում են միմիայն խմբագրատան մէջ:

Օտարաքաղաքացիք դիմում են ուղղակի Тифлисъ. Редакція «Мшакъ».

Խմբագրատունը բաց է առաւօտեան 10—2 ժամ (Բացի կիրակի և տօն օրերից):

Յայտարարութիւն ընդունվում է ամեն լեզուով:

Յայտարարութիւնների համար վճարում են իւրաքանչիւր բառին 2 կոպէկ:

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ: Հայոց թատրօն: Նամակ Երևանից: Ներքին լուրեր:—ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ: Քաղաքական տեսութիւն:—ԽԱՌՆ ԼՈՒՐԵՐ: — ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ: — ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ: Մի տարի Շվէյցարիայում:—ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ:

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՀԱՅՈՑ ԹԱՏՐՕՆ

—

Բագուի մէջ քանի մի ներկայացումներ տալուց յետոյ այս օրերս Թիֆլիս է հասել հայ հասարակութեանը քաջ ծանօթ դերասան պ. Ադամեանը այստեղ ևս ներկայացումներ տալու դիտաւորութեամբ: Պ. Ադամեանի անցեալը Թիֆլիսում և բեմական տաղանդը ակամայ յիշեցնում է մարդուն հայ թատրօնի փառաւոր անցեալը, «Մշտական խմբի» ներկայացումների նշանաւոր շրջանը: Այդ այն ժամանակն էր, երբ թատրօնական մասնաժողովի առաջնորդութեամբ, կամ աւելի լաւ է ասել, մասնաժողովի ձեռքի տակ եղած գումարի ազդեցութեամբ, «մշտական խումբը (?)» իր մէջ գործող տաղանդաւոր դերասաններով և դերասանուհիներով բաւականին փայլ տուեց թատրօնի գործին, երբ թատրօն յաճախելը սկսում էր պահանջ դառնալ հայ հասարակութեան համար, երբ թատրօնը լոկ զուարճութեան տեղ չէր համարվում, երբ գեղեցիկի և գեղարուեստի գաղափարը հայ լեզուով սկսում էր զբաղեցնել հասարակութեան բոլոր շրջաններին, մինչև անգամ հայերէն մի բառ խմացող կրթեալ օրիորդին և լուսաւոր երիտասարդին թատրօնը իր բոլոր ուղղութիւններով լուրջ և հիմնաւոր խօսակցութեան և դատողութիւնների նիւթ դարձաւ, երբ պարզվում էր, որ հայոց բեմի համար աւելի մեծ նշանակութիւն ունեն «Պեպօն», «Օրիորդ Բերոյեանը», «Խաթաբալան» իրանց սուր, հուր և թոյն չը պարունակող տեսարաններով, քան զանազան ջղեր ցնցող դրամաներ, երբ վերջապէս թատրօնական գրականութեան հաստատ հիմքը դրուեցաւ՝ Սունդուկեանի աշխատութիւններով, Պռոշեանի «Օրիորդ Բերոյեանցով», և այլն և այլն, և երբ դուրս էին գալիս արժանաւոր ոյժեր բեմի համար: Բայց «աւաղ փառացդ անցաւորի» ով ժամանակաւոր փայլ հայոց թատրօնի: Մշտական խումբը կերպարանափոխվեցաւ և դարձաւ ժամանակաւոր, և թատրօնը իր բոլոր դրամական և բարոյական ոյժերով զոհ գնաց քանի մի անձանց չափազանց փայլասիրութեանը և բեմական անհաշիւ շռայլութիւններին: Թատրօնական մասնաժողովը օդը ցնդեց, դերասանները և դերասանուհիները ցրուեցան, թատրօնի բազմազան բեպերտուարը արխիւը մտաւ: Հայոց «Մշտական խմբի» բեկորները գաւառներում հետաքրքիր արշաւանքներ անելուց յետոյ խմբվեցան Թիֆլիսում և կուսակցական մրցումներով կամեցան առաջ տանել թատրօնի գործը:

Եւ հէնց վերջին ժամանակներում հայ թատրօնական գործի տխուր վիճակը ստիպում է ուշադրութեան առնել Ադամեանի գալը: Ինչպէս չը զարմանալ և չը ծիծաղել: Մեր տեղական ոյժերը իրանց բոլոր ընդունակութիւններով հազիւ կարող էին պահպանել թատրօնի շարունակութիւնը, եթէ գործէին միասին, միացած ոյժերով, բարեխիղճ նախապատրաստութեամբ և ճշտութեամբ: Բայց, տեսէք որ այդ ոյժերը բաժանվեցան երկու կուսակցութեան, որոնցից իւրաքանչիւրը իր յաջողութիւնը տեսնում էր միւսի անյաջողութեան մէջ: Այդ 'ի հարկէ ճիշդ հայկական է: Եւ զարմանալի չէ, որ այդ խմբերի ներկայացումներին յաճախողը հազիւ կարողանում է համբերել թատրօնում մինչև ներկայացման վերջը, տեսնելով բեմի վրա անմիտ պիեսներ, մեծ մասամբ անշնորհ խաղացողներ, և ընդհանուր եղրակացութեան մէջ՝ մի արհամարհանք դէպի թատրօն եկող հասարակութիւնը...: Այո, խաղացողները իրաւունք ունեն նիւթական կողմի վրա ուշադրութիւն դարձնելու, սակայն, խոստովանեցէք, որ թատրօնը վաճառատուն չէ, և այնտեղ ներելի չէ ամեն միջոց, որ փող է բերում...: Եւ արդ, եթէ հայ թատրօնի փառաւոր անցեալը մեռաւ, աւելի շուտ պիտի մեռնի նոյն թատրօնի ողորմելի ներկան: Սակայն Թիֆլիսում անհրաժեշտ են կանոնաւոր, պիտանի, կրթիչ ներկայացումներ հայ լեզուով, և միանգամայն անպատուած կը լինէինք հասարակութեանը, եթէ այժմ էլ փաստաբանէինք կանոնաւոր թատրօնի անհրաժեշտ պիտանիութիւնը: Եւ հէնց այդ կանոնաւոր ներկայացումները և կանոնաւոր թատրօնը իրականացնելու համար մեծ նշանակութիւն ունի Ադամեանի այժմ Թիֆլիս գալը:—Կարծում եմ, որ Ադամեանը կը մտածէ օգուտ քաղել իր նշանակութիւնից և հասարակութեան առ ինքն ունեցած համակրութիւնից թատրօնական գործը Թիֆլիսում փոքր ինչ կանոնաւորելու: Պ. Ադամեանի տաղանդը ստիպում է իրան ծառայել հայ թատրօնի գործին: Ցաւալի է, 'ի հարկէ, որ այժմ «Դրամատիկական Ակումբը» չէ կարող հոգի առնել, կանոնաւոր գործի գլուխ անցնել և գործը կանոնաւորապէս ղեկավարել: Ուրեմն մնում է, որ հայ դերասանական աչքի ընկնող ոյժերը իրանք առաջ տանէին գործը: Պ. Ադամեանը ամենայն համարձակութեամբ կարող է և պէտք է իր չորս կողմը խմբէ տեղական ոյժերին և կազմի մի խումբ: Ադամեանը պէտք է իրան բարձր պահէ այժմեան կուսակցութիւններից. այդ խմբի մէջ անհրաժեշտ կը լինեն պ. պ. Տէր-Դաւթեան, Սաֆրազեան, Աւալեան, տիկնայք Զաբէլ, Ալմա, Փաշայեան-Տէր-Գրիգորեան, այդ խմբին հարկաւոր կը լինեն օր. Վարդուհին, և պ. պ. Աղայեան, Վրոյր, Պարոն-Սարգսեան: Միացնելով իր չորս կողմը այդ բոլոր ոյժերը, պ. Ադամեանը դրանց հետ միասին կարող կը լինի առաջ տանել թատրօնի գործը՝ կանոնաւոր ճանապարհի վրա դնելու համար: Վերջապէս դէթ այժմ հայ հասարակութիւնը իրաւունք ունի կանոնաւոր ներկայացումներ սպասելու այն անձինքներից, որոնք իրանց թատրօնի մշակներ են համարում: Պ. Ջմշկեանին էլ առիթ է ներկայանում վերջ տալ իր սուգին և մասնակցել գործին: —Ուզում եմ հաւատալ, որ պ. Ադամեանը չի բաւականանայ այժմեան խառնակութիւններին ենթարկված՝ քանի մի ներկայացումներ տալով, շարունակելու համար իր թափառական թատրօնական ճանապարհորդութիւնը:

Եթէ պ. Ադամեան զանազան քաղաքներում խաղում էր ռուս դերասանների հետ, որպէս զի բեմի վրա իր դիմացը արժանաւոր ոյժեր լինեն, չեմ կարծում, որ այժմ, իրան ենթարկելով դերասանական կուսակցութիւններին, կը շարունակէ բեմ դուրս գալ պարապութիւնից դերասան լինելու ցանկութիւն ունեցողների հետ: Ի վերջոյ եթէ պ. Ադամեանը ներկայացումներ տալով մայրաքաղաքներում, և մինչև անգամ ցանկանալով Եւրոպա անցնել ներկայացումներ տալու նպատակով, համոզված է, որ ինքը մի արժանաւոր գործ է կատարում, վաղուց համոզված պիտի լինէր, որ պէտք է ամենից առաջ զարգացնել ու կանոնաւորել տեղական թատրօնի գործը, որի յաջողութեան համար իր տաղանդը ամենալաւ գրաւականն է:

Խ. Մալումեանց

ՆԱՄԱԿ ԵՐԵՒԱՆԻՑ

—

Յունվարի 11-ին

Արդեօք՝ Երբ պէտք է հասկանանք որ ընդհանրապէս անապահով են մեր հոգևորականները, մեր ուսուցիչները, մեր հրապարակախօսները, մեր հեղինակները, մեր թարգմանիչները, մեր թատերասէրներն ու գեղարուեստագէտները:—Ե՞րբ պէտք է հասկանանք որ մեր կրթութեան, զարգացման և առաջադիմութեան նուիրված բոլոր հիմնարկութիւններն ու աշխատաւորները պէտք է նիւթապէս ապահոված լինեն, որ կարողանան արդեամբ ծառայել այն նպատակին, այն գործին, որի համար նրանք նշանակված կամ կոչված են: Ե՞րբ պէտք է հասկանանք որ անձի և ընտանիքի օրական պարէնը դժուարութեամբ հայթայթող հասարակաց գործիչը՝ չէ կարող հոգով ու սրտով նուիրել իր ուժերը այն գործին, որին ծառայում է և, հետևաբար գործն այդպիսիների ձեռքում կընթանայ կաղն ի կաղն և գուցէ բնաւ չը հասնէ իր նախորոշ նպատակին: Ե՞րբ պէտք է հասկանանք որ մի որ և է հիմնարկութիւն և գործ այն ժամանակ միայն կառաջադիմէ, երբ նրա գործիչները ոչ միայն ապահոված, այլ նոյնպէս՝ նոյն հիմնարկութեան և գործի առաջադիմութեան պայմանները հասկացող և առաջ տանելու ձեռնհաս անձեր կը լինեն և ոչ ապիկար և անընդունակ:

Ե՞րբ պէտք է հասկանանք, որ ագէտ քահանան բացի ծիսակատար լինելուց, ուրիշ բան չէ կարող անել իր հօտի բարոյական և մտաւոր առաջադիմութեան նկատմամբ և թէ՝ շատ անգամ ևս մեծամեծ չարեաց պատճառ կարող է լինել իր տգիտութեան շնորհիվ: Ե՞րբ պէտք է հասկանանք որ՝ անկիրթ ու ագէտ կամ թերուս վարժապետը,

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ՄԻ ՏԱՐԻ ՇՎԷՅՑԱՐԻԱՅՈՒՄ

ՅԻՇՈՂՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

—

Զարմանալի է հոգեբանական որքան նրբութեամբ է վերաբերվում շվէյցարական թէ ընտանիքը և թէ դպրոցը դէպի նոր սերունդը, նրա թէ մանկական, թէ պատանեկական և թէ, վերջապէս, երիտասարդական հասակում:

Մի ամբողջ տարի անցկացրած լինելով Շվէյցարիայում, ես առիթ ունեցայ ծանօթանալ երկրի հասարակական և ընտանեկան այլ և այլ շրջանների հետ, առիթ ունեցայ հասկացողութիւն կազմել այն ոգու մասին, որ տիրում է շվէյցարական թէ սկզբնական, թէ միջնակարգ և թէ բարձրագոյն դպրոցներում: Հետևենք շվէյցարացի հասակ առածների վարմունքին ու նրանց յարաբերութիւններին դէպի նոր սերունդը, սկսած նրա մանկական հասակից, անցնելով նրա պատանեկական հասակը և վերջացնելով նրա երիտասարդական հասակով,—և կը տեսնենք որքան խելացի, խոր և նուրբ հոգեբանական զգացմունք, որքան առողջ լօգիկա կայ հին և նոր սերունդի փոխադարձ յարաբերութիւնների մէջ:

Շատ անգամ ես զմայլված եմ մնացել այդ յարաբերութիւններով և ակամայ յիշողութեանս մէջ ինձ ու ինձ համեմատել եմ մեր երկրի հասակ առածների անարդար և վտանգաւոր յարաբերութիւնները դէպի մեր նոր սերունդը, շվէյցարական հին և նոր սերունդների խելացի և զգոյշ փոխադարձ յարաբերութիւնների հետ:

Մեզանում և Ռուսաստանում ընդունված է ընտանեկան շրջաններում անզգուշաբար ամեն բանի վրա խօսել երեխաների ներկայութեամբ՝ և քաղաքականութեան վրա և այս կամ այն հասարակական պակասութիւնների վրա, և քաղաքային բամբասանքների վրա: Մեզանում երեխաների ներկայութիւնը հասակ առածներից կատարելապէս անտես է առնվում. նրանց առջև դուք ձեզ թոյլ էք տալիս և քննադատել ամեն բան, և պատմել շատ անգամ ոչ շատ բարոյական պատմութիւններ, և յայտնել ամենածայրայեղ, արմատական մտքեր, և վիճել բարձր հարցերի վրա... Երեխաները այդ բոլորը լսում են, նրանց փափուկ, զգայուն, բայց շատ անգամ սխալ կերպով ըմբռնող ուղեղի մէջ այդ բոլորը տպաւորվում է: Եւ ինչ զարմանալի բան է, եթէ մեզանում երեխաները իրանց հասակից վաղ հասունանում են, վառված են լինում շատ անգամ այնպիսի գաղափարներով, որոնք իրանց հասկացողութիւնից բարձր են, շատ շուտ կշտանում, յագնում են կեանքից, նրանց մէջ այլ ևս չէ մնում մանկական անմեղութիւն, միամտութիւն, ուրեմն և կենսատու թարմութիւնը:

Շվէյցարիայում այսպէս չէ: Դուք նստած էք շվէյցարական մի որ և է ընտանեկան մտաւոր շրջանում. այդտեղ կան և պարոններ և տիկիններ, և ծերեր, և երիտասարդներ ու օրիորդներ: Խօսակցութիւնը ընդհանուր է. խօսվում է կամ հասարակական մի անցքի, մի երևոյթի մասին, կամ քաղաքականութեան մասին, կամ վիճաբանվում է մի ռոմանի, մի թատրօնական գրուածքի հոգեբանական կամ բարոյական կողմի մասին, վերջապէս խօսակցութիւնը ընդունում է թեթև, զուարթ, սալօնական բնաւորութիւն: Յանկարծ մտնում են բնակարանի միւս սենեակներից տան երեխաները, կամ նոր եկած հիւրերից մէկը մտնում է մի երեխայով,—և ահա ամբողջ խօսակցութիւնը կտրվում է, ուրիշ կերպարանք, ուրիշ բնաւորութիւն է ստանում: Բաւական է հասակ առածների բազմաթիւ շրջանում մի մանուկի երևալը, որպէս զի թէ ծանր քաղաքական, գրականական, գիտնական, կամ թեթև սալօնական, շատ անգամ ոչ շատ բարոյական խօսակցութիւնը ընդմիջվի, կտրվի, վերջանայ, կարծես, մի տեսակ դիւթական ոյժի յանկարծական ներգործութեամբ: Այդ դիւթական ոյժը, խօսակցութեան այդ յանկարծական ընդմիջվելու, փոխվելու, ուրիշ բնաւորութիւն ընդունելու պատճառ՝ երեխայի երևալն է հասակ առածների շրջանում: Մի երեխայի երևալով հասակ առածների ամբողջ շրջանը անմիջապէս փոխում է իր խօսակցութեան առարկան. մանուկների ներկայութեամբ բոլորը անմիջապէս թողնում են մի րոպէ առաջ իրանց հետաքրքրող խօսակցութեան առարկան, մանուկների ներկայութեամբ բոլորը աշխատում են մանկան համար հասկանալի և մատչելի խօսակցութեան մի նոր թել կապել, երեխաների ներկայութեամբ բոլորը անմիջապէս աշխատում են երեխաների հետ և երեխաների համար իրանք էլ երեխայ դառնալ: Հէնց որ մի երեխայ մտաւ սենեակը՝ հասակ առածները անմիջապէս թողնում են իրանց առաջվայ խօսակցութիւնը և աշխատում են երբէք չը խօսել մանուկների առջև այնպիսի հարցերի մասին, որոնք կարող են կամ գրգռել նրանց գաղափարները, կամ վառել նրանց երևակայութիւնը, առհասարակ նպաստել նրանց մտաւոր և բարոյական վաղահասութեանը:

Անցնենք տարրական դպրոցը,—և դուք այդտեղ էլ կը հանդիպէք նոյն երևոյթին:

Մեզանում հիանում, զմայլվում են վաղահաս երեխաներով: Շվէյցարիայում վաղահաս երեխան համարվում է մի անբնական, անառողջ, վնասակար հոգեբանական երևոյթ: Եւ հէնց որ շվէյցարացի մանկավարժը նկատում է իր սաների թւում մի արտաքոյ կարգի երեխայի, որ գերազանցում է ուրիշներից, իր ընկերներից կամ իր վառ երևակայութեամբ, կամ իր սուր հասկացողութեամբ և ըմբռնողութեամբ,—մանկավարժը իր պարտաւորութիւնն է համարում իր բարոյական ներգործութեամբ ոչ թէ աւելի գրգռել այդ տեսակ մանուկին, նրան աւելի քաջալերել, այլ, ընդհակառակն, զսպում է նրա մէջ վաղահաս զարգացման նշոյլները, լաւ գիտենալով որ մանուկի մէջ վաղահաս երևակայութիւնը, վաղահաս հասկացողութիւնը միշտ կը լինի ի վնաս նրա առողջութեան, նրա ֆիզիկական կանոնաւոր զարգացման: Եւ այդ տեսակ մանուկի մտաւոր և բարոյական զարգացումը միւսների բարոյական և մտաւոր զարգացման հետ հաւասարացնելու նպատակով, շվէյցարացի մանկավարժը աշխատում է նրան աւելի զբաղեցնել մարմնի զարգացմանը նպաստող, մարմնի զարգացմանը ոյժ տւող, մարմինը կազդուրող ֆի-

բացի իր աշակերտաց մտաւոր և բարոյական ուժերը կործանելուց ոչ մի բարիք չէ կարող առաջ բերել իր ամփոփած կիսատ տեղեկութիւններով:
—Ե՞րբ պէտք է հասկանանք, որ կեղծաւոր և ըրթամիտ հրապարակախօսները, խմբագրապետներն ու հեղինակները ոչ միայն օգուտ չեն տայ հասարակութեան, այլ և իրենց աղեղ և գժտական գաղափարներով կարող են թէ ներկայ և թէ գալոց սերունդին մեծամեծ չարիք հասուցանել: Ե՞րբ պէտք է հասկանանք որ դպրոցներ ունենալուց առաջ պէտք է ունենանք ուսուցիչներ, եկեղեցի ունենալուց առաջ՝ քահանաներ, լրագրութիւն ունենալուց առաջ՝ պուբլիցիստներ, քաղաքային վարչութիւն ունենալուց առաջ՝ խելահաս քաղաքացիք, մի խօսքով՝ որ և է գործ սկսելուց առաջ՝ նոյն գործին վերաբերեալ կարևոր պայմանները, որպէս զի գործը խաղալիք չը դառնայ՝ ինչպէս որ մեզնում յաճախ պատահում է:

Ե՞րբ պէտք է հասկանանք որ եթէ Կովկասեան Հայոց Բարեգործական Ընկերութեան ճիւղը Երևանում մի տարի միայն գոյութիւն ունեցաւ և այնուհետև փակվելով, ժողոված գումարը մնաց նոյն ճիւղի վարչական խորհրդի մի քանի անդամների և սպանձապահի մօտ, որոնք մինչ այսօր չեն կամենում իրենց մօտ եղած բարեգործական նպատակով ժողոված 500—600 րուբլ ներկայացնել ում հարկն է,—դրա պատճառը ոչ այլ ինչ է, եթէ ոչ մեր ամենքիս անտարբերութիւնը դէպի հասարակաց գործերը:—Ե՞րբ պէտք է հասկանանք որ եթէ հասարակութիւնից ընտրված մարդիկ տարուց տարի հաշիւ չեն տալիս հասարակութեանը, դրանում մեղաւոր են ոչ միայն այդ ընտրեալները, այլ և նրանց ընտրողները, որ երբէք չեն հարցնում թէ ինչու համար ընտրեցինք ձեզ, կամ ինչու յանձն առիք այդ վսեմ պաշտօնը եթէ չը պիտի հոգայիք ձեզ յանձնուած հիմնարկութեան բարւոքման համար:

Ե՞րբ պէտք է հասկանանք, որ եթէ Երևանի եկեղեցիներից ոմանց երէցփոխները և Թաղական ադաներից ոմանք 7—8 տարվայ ընթացքում յամառելով ձգձգում են հոգևոր իշխանութեան կարգադրութիւնը և հրամանը ու չեն վճարում թեմ. դպրանոցին յատկացրած եկեղեցական դրամագլխի տոկոսներն «ի պահպանութիւն դպրանոցին», այդ բանում ոչ միայն մեղադրելու արժանի են այն երէցփոխներն ու ադաները, այլ և նրանք, որոնք ունեն իրաւունք պահանջելու և ստանալու, բայց լուռ սպասում են բաւականանում, փոխանակ դատի ենթարկելու իշխանութեան հրամանը չը կատարողներին:

Ե՞րբ պէտք է հասկանանք որ եթէ ժողովուրդն անտարբեր է դէպի իր իրաւունքները, դրա պատճառը կայանում է նրա տգիտութեան, և ոչ թէ չարակամութեան, նրա անհասկացողութեան, և ոչ թէ ծուլութեան մէջ:

Ե՞րբ պէտք է հասկանանք որ եթէ մէկը առանց ռոճկի մնում է մի հասարակաց պաշտօնի մէջ և այլ ևս այն պաշտօնից հեռանալ չէ կամենում, և ամենայն կերպ աշխատում է մնալ նոյն պաշտօնում, դրա պատճառը ոչ թէ նրա բարեպաշտութիւնն ու եռանդն է, այլ միմիայն չ ա հ ա խ ն դ ր ո ւ թ ի ւ ն ը:

Ե՞րբ պէտք է հասկանանք, որ եթէ մի հասարակաց գործիչ բացի իր ռոճկից չունի մի այլ արդիւնք, բայց ապրում է այնպէս որ նոյն տեսակ ապրելու համար իր ռոճկի քառապատիկը պէտք է ունենար, և բացի սրանից թղթախաղում հարիւրներ ու հազարներ էլ է տանուլ տալիս, որ այդպիսի հասարակաց գործիչը հարազատ չէ հասարակաց շահերին. թող ոչ ոք տեսած չը լինի որ դա կաշառ է կրծում, բայց առողջ դատողութիւնն ինչ է ասում մեզ:

Ե՞րբ պէտք է հասկանանք, որ եթէ մի հասարակական վարչութեան մէջ՝ վարչութեան գլուխն աշխատում է ամենայն կերպ իր գործողութեան հակառակորդներին զրկել խօսքից, գործելուց և հսկելուց, եթէ իր իշխանութիւնը գործ է դնում յօգուտ իր կոյր կամակատարներին և 'ի վնաս նոյն իսկ հասարակութեան,—նա արդէն ծաղրում է դորանալ հասարակաց ուժն ու կարծիքը և համոզված է թէ իր շահերն ու փրկութիւնը ամբոխի տգիտութեան մէջ են և ոչ թէ հասկացողների քննադատական գործառնութեան մէջ:

Ե՞րբ պէտք է հասկանանք որ մի գործ առաջ տանելու համար, բացի գործը լաւ հասկանալուց պէտք է բարոյական ու նիւթական զօրութիւն, օրինական ու նիւթական ոյժ և կարողութիւն ևս ունենալ յիշեալ գործը առաջ մղելու համար: Օրինակ. բաւական չէ որ ամենքս էլ լաւ հասկանում ենք որ Երևան քաղաքի համար մաքուր ջուրը կենսական խնդիր է, բաւական չէ որ այդ ջուրը բերելու համար գեղեցիկ ծրագիր չինելով բաւականանանք ու հասկանանք, որ բերելը կարելի է, որ բնական խոչընդոտները չեն կարող արգելել գործին,—բայց հարկաւոր է բացի այդ գիտենալուց օրինական իրաւունք ստանալ, հարկաւոր է բարոյական ոյժ ունենալ ժողովրդի վրա ազդելու, որպէս զի նա հարկաւոր եղած նիւթական միջոցներ տայ, առանց որոյ անկարելի է ջուր բերելը: Բայց այդ նպատակին հասնելու համար հարկաւոր է, որ գործին գլուխ կանգնեն այնպիսի մարդիկ, որոնց հաւատայ ժողովուրդը փող տալու, համոզված լինելով նրանց բարոյական արժանաւորութիւններին, համոզված լինելով թէ այդ մարդիկը գործի կէսից չեն փախչի և գործը կիսատ չեն թողնի, ինչպէս կիսաչէն եկեղեցու հոգաբարձութիւնն արաւ, կամ թէ հաւաքած փողերը չեն յանձնի այս ու այն անձի ձեռքը, որոնցից այլ ևս ստանալու յոյս չը կայ, ինչպէս արաւ Կովկասեան Հայոց Բարեգործական Ընկերութեան Երևանեան բաժինը: Այժ, հետաքրքիր կը լինէր իմանալ Բարեգործական Ընկերութեան Երևանեան բաժնի խորհրդի յարգելի նախագահ պ. Վ. Գեղամեանից, թէ այն 500—600 րուբլ գումարը այս երեք տարվայ ընթացքում ինչ նպատակի է ծառայում, ում մօտ է մնում և ինչ նպատակով, և թէ երբ պէտք է այդ փողերը տալ անդամներին հաշիւ ու համար տրուի:

Բանւոր.

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Կրկնում ենք որ «Մշակի» այս տարվայ յունվար ամսի համարները սպառված լինելով, նոր բաժանորդները կարող են վճարել այժմ 9 րուբլ և գրվել «Մշակին» փետրվար ամսից:

—

Մեր արտասահմանեան բաժանորդները, որոնք վաղուց են գրվել և ստացել են «Մշակի» այս տարվայ յունվարի բոլոր համարները, թող բարեհաճեն ուղարկել մեր խմբագրութեան կամ ռուսաց թղթադրամով 10 րուբլ, կամ ֆրանսիական, բելգիական, շվէյցարական, իտալական թղթադրամով 25 ֆրանկ: Իսկ եթէ արտասահմանից «Մշակին» նոր գրվողներ լինեն, որոնք կուզենան գրվել մեր լրագրին փետրվար ամսից սկսած, նրանք կարող են վճարել մեզ 20 ֆրանկ, տասն և մէկ ամսի համար:

—

«Մշակի» № 5 մէջ տպված «Հարկաւոր է ուսումնասիրել» առաջնորդողը արդէն արձագանք է գտել մեր գաւառական թղթակիցների շրջանում: Շատ ուրախ կը լինէինք, եթէ «Մշակի» № 13 Բանասիրականի բաժնում տպված և Լէօ ստորագրված «Մեր չուրջը ապրողները» յօդուածի նման մշակված գրուածներ ստանայինք և ուրիշ տեղերից:

—

ԹԻՖԼԻՍԻ Հաւլաբար ասված թաղը, մանաւանդ Խօջի-Վանքի գերեզմանատան կողմերը, կատարելապէս ա ն ա ն ց ն ե լ ի են դարձել ցեխերի պատճառով: Գուցէ հաւլաբարցիք չեն մասնակցում քաղաքային տուրքերի վճարման մէջ, ապշած հարցնում ես դու քեզ ու քեզ, տեսնելով ցեխի ծովը որ ծածկում է Թիֆլիսի այդ ահագին թաղը: Բայց գուցէ այն պատճառով չարժէ մաքրել Հաւլաբարի ճանապարհները, որովհետև այդ թաղում կենում է միայն աւելի հասարակ ժողովուրդը, իսկ ջ ե ն տ լ մ է ն ն ե ր ն ամենքը կենում են Կուր գետի այս ափին:

—

Լսում ենք, որ փետրվարի 2-ին ԹԻՖԼԻՍԻ ժողովարանում յօգուտ Հայոց Բարեգործական ընկերութեան տուած պարահանդէսից գոյացել է մօտ 900 րուբլ զուտ արդիւնք:

—

«Մշակի» № 5 մէջ մենք տպեցինք Ղարսից ստացած այն լուրը թէ հայոց դպրոցների նախկին ուսուցիչները, որոնց Սինօդը խոստացել էր մի տարվայ ռոճիկ տալ, մինչև այժմ մեծ մասամբ ոչինչ չեն ստացել և գտնվում են կատարեալ չըքաւոր դրութեան մէջ: Այժմ նոյնանման լուր մեզ հաղորդում է մեր թղթակիցը և Շուշուց: Ահա ինչ է գրում նա: «Մեր ուսումնարանների փակվելուց ահա մի տարի անցաւ, բայց մեր գիւղական ուսուցիչները դեռ չեն ստացել իրանց ռոճկի մեծ մասը: Սինօդի յայտնի հրամանը այստեղ մնացած տառի պէս ընկած է: Տեղային հոգևոր ատեանը չէ բաւականացնում քաղցած ուսուցիչներին, առարկելով թէ վարձը պէտք է տայ թեմական տեսուչը, այն պաշտօնեան, որ և վարձել է նրանց: Գեղեցիկ լօգիկա: Հետաքրքիր կը լինէր իմանալ թէ որ ժամանակից Շուշու ազգային հիմնարկութիւնները այս տեսակ կարճ ու կոկ հաշւապահութիւն են սովորել: Կարծես թէ թեմական տեսուչը ու հոգևոր կառավարութիւնը առանձին առանձին պաշտօնական մարմիններ են, հեռու միմեանցից, միմեանց հետ ոչինչ յարաբերութիւն ու կապ չունեցող: Եւ վերջապէս ինչ գումարներից պէտք է վճարի թեմական տեսուչը, եթէ ինքն ոչինչ չը ստանայ հոգևոր իշխանութիւնից: Այդ հարցին չեն պատասխանում մեր հոգևոր հայրերը, որովհետև շատ լաւ գիտեն, որ տեսչի ռոճիկն էլ դեռ մնում է և շուտով այդ հարցն էլ կը դառնայ մի նոր Գորդեան հանգոյց:»

—

ԲԱԳՈՒԻՑ մեզ գրում են, որ յունվարի 31-ին կայացաւ «Մարդասիրական» ընկերութեան տարեկան ընդհանուր ժողովի նիստը: Ներկայ էին 50 հոգի: Մեր ստացած թղթակցութիւններից երևում է թէ նիստի ժամանակ սաստիկ վիճաբանութիւններ եղան, ոմանք զբաղեցրին ընկերութեան անդամներին լի գեղեցիկ ֆրազներով երկար ճառախօսութիւններով, բայց թէ ինչ դրական հետևանքների հասաւ ժողովը, կամ ինչ դրութեան մէջ է ընկերութիւնը նիւթական կողմից, ինչ է գործում ընկերութիւնը և ինչ դիտաւորութիւն ունի գործելու,—այդ մասին ոչինչ չը կայ մեր ստացած թղթակցութիւնների մէջ:

—

Փետրվարի 5-ին մեր յայտնի հայ դերասան, պ. Ադամեանց տուեց իր առաջին ներկայացումն Թիֆլիսում: Նախկին Արծրունու թատրոնը լի չէր: Շատ տեղեր, մանաւանդ լօժաները կիսով չափ դատարկ էին: Գուցէ այդ երևոյթի պատճառը պէտք է վերագրել թատրոնի տեղերին նշանակված անչափ բարձր գներին:

—

ՎԱՂԱՐՇԱՊԱՏԻՑ մեզ գրում են: «Պէտք է զարմանալ, որ վաղարշապատցիք, այդքան մօտ ապրելով մեր սուրբ հայրերին, դեռ ևս այդքան սնոտիապաշտ և տգէտ են մնացել մինչև այսօր: Փոխանակ դրական միջոցների դիմելու այժմ մեր գիւղում տարածված բկացաւ հիւանդութիւնը արմատահան անելու, կամ գոնէ նրա տարածմանը առաջն առնելու, մեր ժողովուրդը այնքան տգէտ է և նախապաշարված, որ հիւանդութիւններին առհասարակ, մանաւանդ տարափոխիկ ցաւերին

զիկական այլ և այլ վարժութիւններով:

Ով որ լսել է Շվէյցարիայի անունը, առանց այդ երկիրը ճանաչելու, գիտենալով որ այդ երկիրը հանրապետութիւն է, ռամկապետական (democratisch) կազմակերպութեամբ, անպատճառ կը կարծի որ ռամկապետական ոգին, այդ ամեն բան հաւասարացնող, առանձնութիւնները թէ անհատների և թէ դասակարգերի վերաբերութեամբ հարթեցնող, ջնջող ոգին անշուշտ իր այդ դրօշմը դրած կը լինի և երկրի ուսումնարանական կազմակերպութեան վրա: Բայց որքան զարմացած կը լինի այն տեսակ ենթադրութիւններ անողը, երբ աւելի մօտ կը ծանօթանայ շվէյցարական ուսումնարանների մէջ տիրող ոգու հետ:

Վերցնենք շվէյցարական պետական միջնակարգ դպրոցները, այդպէս անուանված կանտոնական դպրոցները (kantonschule), որոնք երկրի մէջ իրանց բռնած դիրքով համապատասխան են մեր արական գիմնազիաներին:

Միջնակարգ դպրոցներում ուսում առնող պատանիները չեն կրում որ և է համազգեստ, այլ իւրաքանչիւրը ներկայանում է ամենօրեայ դասերին հագնված համեմատ իր կարողութեան ու ճաշակին: Ճշմարիտ է, ամենքին սպարտաւորեցնում են, թէկուզ շատ աղքատ, բայց մաքուր և վայելուչ հագնվել, բայց պատանիներից ոչ մէկին չէ արգելվում դպրոցի դասերին ներկայանալ հագնված լինելով իր ընտանիքի հասարակական դիրքի և հարստութեան համեմատ: Համեստ կարողութեան ընտանիքի որդին, իր օրական աշխատանքով ապրող հօր որդին գալիս է գիմնազիա համեստ կերպով հագնված, հարուստի կամ արիստոկրատի որդին գալիս է նոյն դպրոցը, նստելով իր չունեւոր ընկերների հետ նոյն դասատան նստարանների վրա, աւելի շքեղ կերպով հագնված: Ցնորք է մտածել, որ հարստութիւնը և արիստոկրատիան, կապիտալը և տոհմական առանձնութիւնները կարելի կը լինի որ և է ժամանակ ոչնչացնել, կամ ձգտել ամեն բան հաւասարացնել: Եւ Շվէյցարիան էլ, որքան էլ ռամկապետական երկիր է, այնու ամենայնիւ չը կարողացաւ, չը մտածեց էլ, չուզեց էլ ոչնչացնել հարստութեան, կապիտալի առանձնութիւնները, կամ արիստոկրատիայի տոհմական այս կամ այն բուն արտաքին ձևական առանձնութիւնը, որ այնու ամենայնիւ, որքան էլ ձևական լինէր, միշտ թանգ է եղել հին ծագում ունեցող տների տոհմական զգացմունքին: Շվէյցարիայումն էլ կան շատ հին ծագումի գերմանական և ֆրանսիական ընտանիքներ von և de մասնիկներ կրող ազգանուններով: Սրանց որդիքն էլ մանուկ ժամանակ պարտաւոր են գնալ տարրական դպրոցները, պատանի ժամանակ գնում են գիմնազիա, նստելով իրանց չունեւոր կամ բանւոր համաքաղաքացի ընկերների հետ միասին դասատան ընդհանուր նստարանների վրա: Սրանցից դպրոցը պահանջում է, ամենքի հետ հաւասարապէս դպրոցի խիստ կարգապահութեան, դպրոցի մտաւոր ու բարոյական խիստ դիսցիպլինային ենթարկվելը, պահանջում է նրանցից ու ներշնչում է նրանց կատարեալ յարգանք դէպի ամեն համաքաղաքացի ընկերը, որքան էլ չքաւոր լինէր սա,—բայց միջնակարգ դպրոցի աշակերտները ոչինչ համազգեստ չունենալով, հարուստի և արիստոկրատի որդուց էլ դպրոցը չէ կարող պահանջել, որ նա դպրոցը գալով, չքաւոր ընկերոջ պէս անպատճառ չքաւոր կերպով հագնվի: Եւ հարուստի ու արիստոկրատի որդին միջնակարգ դպրոցում հագնվում է ի ն չ պ է ս կ ա մ ե ն ո ւ մ է, իսկ չքաւորը, իր օրական աշխատանքով ապրող ընտանիքի որդին հագնվում է ի ն չ պ է ս կ ա ր ո ղ է:

Դպրոցում ամեն մի աշակերտ դպրոցի վարչութեան, տեսչի, վարժապետի կողմից պահանջվող դիսցիպլինային անպայման է ենթարկվում,—դըպրոցական ժամերից դուրս նոյն պատանին կատարեալ ազատ քաղաքացի է: Հանդիպելով փողոցում իր դպրոցի տեսչին, կամ վարժապետին, աշակերտը քաղաքավարութեամբ և նոյն իսկ խոր յարգանքով գլուխ է տալիս նրան,—բայց նոյն տեսուչը, նոյն վարժապետը շատ լաւ գիտեն թէ դպրոցից դուրս նրանք ոչինչ իշխանութիւն չունեն աշակերտի վրա: Դպրոցից դուրս պատանի-աշակերտը արդէն դառնում է պատանի-քաղաքացի:

Եւ այդ է պատճառը, որ միջնակարգ դպրոցների աշակերտներն արդէն կատարեալ ազատութիւն և իրաւունք ունեն դպրոցից դուրս իրանց մէջ կազմել ամեն տեսակ ընկերութիւններ: Պատանիները կազմում են իրանց մէջ երաժշտական ընկերութիւն, երգեցիկ ընկերութիւն, գրականական ընկերութիւն, ունենում են իրանց ժողովներ, կանոնաւոր նիստեր, հաւաքվում են միասին, գըրում, խօսում են, վիճաբանում են:

Ահա մի կիրակի օր, մի տօն օր անցնելով փողոցով, ձեզ հանդիպում է փողոցում պատանիների մի խումբ, գոյնաւոր գլխարկները գլխին, ինչ որ ձեզ համար անհասկանալի նշաններով, գոյնաւոր լայն ժապաւէնը ուսերից գցած. անկարելի է, մտածում էք դուք, որ դրանք համալսարանի, բարձրագոյն դպրոցի ուսանողներ լինէին, իրանց տեսքով նրանք բոլորն էլ ուսանող լինելու համար դեռ չափից դուրս ջահիլ են, գրեթէ երեխաներ են: Դիմում էք մի անցնողին և հարցնում էք թէ ովքեր են այդ պատանիները, նշաններով, գոյնաւոր գլխարկներով և ժապաւէններով զարդարված պատանիների, գրեթէ երեխաների այդ խումբը, որ այդպէս հպարտ անցնում է փողոցով: Եւ ձեզ պատասխանում են. «դա մեր կանտոնական միջնակարգ դպրոցի աշակերտների մի ազատ ընկերութիւն է. այսօր այս ինչ հիւրանոցի դահլիճում նրանք ունեն իրանց ընկերութեան տարեկան ընդհանուր ժողովը»:

—Մի՞թէ միջնակարգ դպրոցի պատանի աշակերտներն էլ իրաւունք ունեն ձեր երկրում, ձեր բարձրագոյն դպրոցների ուսանողների պէս, կազմել ամեն տեսակ ընկերութիւններ...

—Ինչո՞ւ չէ: Մի՞թէ չէք կարդացել այսօրվայ լրագրում այդ պատանիների կողմից տըպված յայտարարութիւնը, որով նրանք հրաւիրում են իրանց ընկերակիցներին հաւաքուել իմ ասած հիւրանոցի դահլիճում, ընկերութեան ընդհանուր ժողովին ներկայ գտնվելու համար:

—Գուցէ և տեսել և կարդացել եմ, բայց խոստովանվում եմ, ոչինչ ուշադրութիւն չեմ դարձրել, որովհետև երբէք չէի կարող ինձ երևակայել, թէ այդ յայտարարութիւնը պատկանում է ոչ թէ հասակ առածների մի ընկերութեան, այլ մի ընկերութեան, որ բաղկանում է դեռ տղայական հասակում գտնվող անդամներից:

(Կը շարունակվի)

միշտ մի ինչ որ առանձին, գերմնական նշանակութիւն է տալիս: Հայ ժողովուրդը այն աստիճան ազէտ է, որ կարծում է թէ տարափոխիկ ախտը մի ինչ որ հրեշտակիցն է գալիս և հրեշտակին չը պէտք է բարկացնել: Ողորմելիների սնոտիապաշտութիւնը փափուկ քնքշութեան է հասնում: Երբ նկատողութիւն էք անում, որ հիւանդի բաժակից չէ կարելի առողջին ջուր խմել տալ, նրա թաշկինակը կամ երեսսրբիչը գործ ածել, մի խօսքով հիւանդին պէտք է անպայման բաժանել, առանձնացնել առողջներից,—ազէտ հայր ու մայրը սաստիկ վիրաւորվում են և ձեզ իրանց ոխերիմ թշնամի են համարում: Անտարակոյս ամենասարսափելի տարափոխիկ հիւանդութիւնների թւում, որոնք ամենից շատ զոհեր են տանում, պէտք է հաշւել ծաղիկ և բկացաւ (դիֆտէրիտ) հիւանդութիւնները: Բայց երբ մտնում էք մի հայի տուն, որ վարակված է այդ տեսակ ցաւով, եթէ տան մէջ տիրող զարշահոտութիւնից ուշաթափ չը լինէք, ապշած էք մնում: Ամեն թշուառութիւն և տառապանք ազէտ մօրից կարելի է սպասել և վայ այն ազգին, որի մայրերը ազէտ են: Հայ ռամիկ ընտանիքի մէջ մայրը այն աստիճան ազէտ է, որ առանց կարիքի մօտեցնում է առողջ երեխաներին հիւանդին, ստիպում է ճաշել իրար հետ, որպէս զի դուրեկան լինի հրեշտակին, կամ ցոյց տալ ինչ որ երևակայական մի սուրբին, «սուրբ կոյս Վառվառին», որին «ծաղիկ ման ածող» է անուանում ժողովուրդը, որ այդ ընտանիքը չէ խ ո կ ո ւ մ (не брезгаетъ) նրա կողմից ուղարկած հիւանդութիւնից, որովհետև խ ո կ ո ղ ի ն աւելի է պատժում կոյս Վառվառը,—բացատրում է ձեզ ողորմելի հայուհին: Ոչ մի կերպ չէք կարող համոզել մօրը դեղ տալ հիւանդ մանուկին: Ցիշեալ սուրբ կոյսի «սիրոյ» համար կանթեղ են վառում տանը հիւանդութեան ամբողջ ընթացքում, մինչև որ հիւանդը առողջանայ, թէև մեծ մասամբ նա մեռնում է: Այդ ժամանակամիջոցում սապօն էլ չեն գործածում, հետևաբար լուացքը ընտանիքում, ուր ամեն մի անհատ հազիւ մի մի շապիկ է ունենում, մնում է զզուելի կեղտոտ, մի հանգամանք, որ տարափոխիկ ախտերը տարածելու ամենահեշտ միջոց է: Հէնց, որ մի մանուկ հիւանդանում է մի տարափոխիկ ախտով, ամբողջ ընտանիքը սկսում է պաս պահել, ստիպում են և հիւանդին նոյնն անել, այսինքն զրկում են նրան փոքր ի շատէ դիւրամարս և նիւթարար կերակուրներից: Այս էլ, երևի, այն նպատակով, որ հիւանդը ոյժ չունենայ դիմանալու 40—42 աստիճան ջերմութեանը, որ այսպիսի դէպքերում համարեա միշտ ուղեկցում է ծաղիկ, հրատապ ջերմ, բկացաւ և այլ հիւանդութիւններին: Տարափոխիկ հիւանդութիւններ ունենալով գիւղի մէջ, բաց օդում ք է յ ֆ են սարքում, նախապէս այդ քէյֆը նուիրական «մատաղ» բառով կնքելով և հաւատում են, որ հիւանդութիւնները կը վերանան: Sancta Simplicitas! Երանի այն միամիտ հրապարակախօսներին, որոնք այսպիսի տխուր երևոյթներ արտայայտող ժողովրդից լաւ-լաւ և մեծ-մեծ բաներ են սպասում ապագայում:»

—

Ստացանք Թիֆլիսի Արհեստաւորաց դպրոցի դիրեկտոր պ. Խարկովից մի նամակ, որով պարոնը արձագանք է տալիս մեր առաջնորդող յօդուածներին «Ժողովրդական դասախօսութիւնների» մասին, որոնք տպվեցան «Մշակի» № 10, 11 և 13 մէջ: Պ. Խարկով մեծ համակրութեամբ է վերաբերվում դէպի մեր յարուցած մտքերը և յայտնում է որ ինքն էլ վաղուց դիտաւորութիւն ունէր կազմակերպել Արհեստաւորաց դպրոցի մէջ կիրակեայ ժողովրդական դասախօսութիւններ կարդացողների մի մշտական շրջան: «Մշակի» հետևեալ համարում մենք ուրախութեամբ կը տպագրենք պ. Խարկովի նամակը:

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

—

Այդ էր Բուլգարիայի և բուլգարացիների դրութիւնը մինչ 1878 թուականը, նկարագրած պատմական ամենախաւար գծերով: Այդքանն էլ բաւական է ցոյց տալու համար, որ բուլղարացին զուրկ չէ և չը պիտի լինի այն ցաւագարութիւնից, որը ազգի և հայրենիքի գաղափարները անջնջելի կերպով սերմանում են մարդկանց սրտերի մէջ: Որովհետև հայրենասիրութիւնը միմիայն դ ա ր դ ունեցող և դարդ հասկացող ազգերի բաժինն է և միմիայն պատմական ազգերը ունեն հայրենասիրութեան ուժեղ զգացմունք: Բեռլինի դաշնադրութիւնը, որը պտուղ էր ռուսաց զէնքի յաղթութիւնների և դիպլոմատիական պարտութեան, ստեղծեց բուլգարական իշխանութիւնը, որը անկախ պիտի համարել այն պատճառով, որովհետև Թիւրքիայի խախուտ և կորստեան դատապարտված կառավարութիւնից լոկ դաշինքի հիման վրա կախուած լինելը—նոյնն է, թէ կատարեալ անկախութիւն ունենալ: Ահա ինչու բուլգարական իշխանութեան քաղաքական ձգտումը այս վերջի 7—8 տարուայ ընթացքում այն չէր, որ Թիւրքիայի կախումից ազատվէր—Բուլգարիայի ցաւերից այդ կախումը նուազագոյնն է,—այլ միացնել Ռումելիան իրան հետ, այն Ռումելիան, որի բնակիչները նոյն բուլգարացիք են: Եւ արար Աստուած դեկտեմբեր, օր 18-րորդ: Այդ մի տարօրինակ պատմութիւն է, սեպտեմբերի 18 օրուայ պատմութիւնը: Բուլգարացիք նրան կնքեցին յեղափոխութեան անունով, թէպէտ և յեղափոխութիւն բառով ընդունուած է պետական ներքին կազմակերպութեան յեղաշրջում հասկանալ: Այդ անցքի հետևեալ օրը աշխարհս զարմացմամբ իմացաւ, որ Ռումելիայի նահանգապետը, որը, որպէս ընթերցողը անցեալ յօդուածից յիշում կը լինի, քրիստոնեայ պիտի լինի, նահանգապետ Գաբրիէլ փաշան կալանաւորվում է ռումելիական բուլգարացիներից փաշայի յատուկ պալատում, և արտաքին բոլոր կատարելութեամբ—առանց շփոթութեան, առանց աղմուկի,—կարծես օրինական բարձրագոյն իշխանութեան հրամանով. և այդ կատարվում է յանուն բուլգարո-ռումելիական միութեան, յանուն Բուլգարիայի իշխան Ալէքսանդրի, որը, իրօք, շտապում է պատասխանել այդ բոլորին, հռչակելով իրան «իշխան հիւսիսային և հարաւային Բուլգարիայի»: Զգուշաւոր և գաղտնապահ պատրաստութիւնը, արագ և կարգին իրագործումը, ազգի և պետի համերաշխութիւնը—այդ բոլորը հանգամանքներ են, որոնցից ամեն մինը խօսում էր յօգուտ խորհրդաւոր անցքի հաստատութեան և կատարուած իրողութեան անվերադառնալիութեան: Բուլգարական յեղափոխութիւնը կատարուեց առանց գիտութեան Եւրոպայի քաղաքականութեան ղեկավարողների, դրա մասին չէին կասկածում նոյն իսկ գործի մէջ ամենաշատ հետաքրքրուած երկիրները՝ Ռուսիան մի կողմից, Աւստրո-Ունգարիան միւս կողմից: Բուլգարո-ռումելիական յեղափոխութիւնը և միութիւնը բնականաբար իրանց հետ պիտի առաջ քաշէին այնպիսի հարցեր, որոնց մէջ ոչ մի եւրոպական մեծ տէրութիւն ոչ միայն չը հետաքրքրուելու, այլ ուղղակի թէ անուղղակի չը միջամտելու անկարող էր, որովհետև բուլգարական միութեամբ խախտվում էր Բեռլինի դաշնադրութիւնը, որի տակ բոլոր մեծ տէրութիւնները ստորագրած են: Բայց արդէն լոկ այս հանգամանքը, որ մի ոչ և իցէ փոքրիկ իշխանութիւն, այն էլ դեռ ոչ բոլորովին անկախ, որպէս Բուլգարիան, պիտի յանդգնէր միանգամայն ինքնագլուխ կերպով մեծ տէրութիւնների քաղաքական պլանները խանգարել—այդ պիտի դիպչէր արդէն շատ զգալի կերպով փոխադարձ յարաբերութիւններին: Չը պիտի մոռանալ, որ Ռուսիան, Բուլգարիան ստեղծելուց յետոյ, շարունակում էր իր խնամակալութիւնը այդ դեռատի իշխանութեան վրա, օգնելով նրան զինուորական կազմակերպութեան մէջ: Ցայտնի է, որ բուլգարական զօրքը կազմակերպուած է ռուսաց ծառայութեան մէջ հաշւող ռուս օֆիցերների օգնութեամբ և վերահսկողութեան ներքոյ, որպէս նաև այն, որ Ռուսիան իր շատ հասկանալի և յարգելի պատճառներով պատմական իրաւունքն էր համարում նայել Բուլգարիայի վրա, որպէս իր քաղաքական ազդեցութեան բնական սահմանների մէջ գտնուող մի երկրի վրա և աւելի նորա համար, որպէս զի իւր թափած արիւնից օգտուողը չը լինէր այն Աւստրո-Ունգարիան, որի դիրքը դէպի համասլաւեան գաղափարը արդէն ճանաչուած է ամենքից:

Այս քաղաքական հանգամանքներով օգտուեց դիւանագիտական ճարպիկութեան վաղեմի հերոս լորդ Բիկօնսֆիլդի ժառանգ, այժմ իր հրաժարականը տուած անգլիական առաջին-մինիստր մարկիզ Սալիսբուրին, որը աւելի իբրև ցոյց ռուսական քաղաքականութեան դէմ, քան իբրև բարեկամ բուլգարացիներին, այս վերջինների դատին պաշտպան հանդիսացաւ:

Աւելորդ է խօսել կոնֆերենցիայի հետևանքների մասին. սրանք չունեցան ոչ մի կարևորութիւն, նամանաւանդ որ անհամբեր Սերբիան, Բուլգարիայի հակառակորդը Բալկանեան թերակղզում, իր պատերազմով աւելի քան այդ մի անկեղծ և զօրեղ բարեկամ կարող էր, օգնեց Բուլգարիային միութեան գործը անկասկածելի դարձնելու և չարակամների ոտնձգութիւններից ազատ պահելու համար: Բուլգարացիների յաղթութիւնները Ցարբրոդի և Սլիվնիցի մօտ եղած վճռողական մարտերի մէջ—ստեղծեցին այն դրութիւնը, որը այժմ կատարված փաստ է համարվում: Նոյն իսկ Թիւրքիան, որը, որպէս վերջնագոյն հեռագիրներից ընթերցողը իմացած կը լինի, ընդունել է բուլգարո-ռումելիական միութիւնը միայն թէ իր պատիւը աւելի նուազ վիրաւորող ձևով: Սուլթանի և իշխան Ալէքսանդրի մէջ հինգ տարով և յետոյ վերանորոգելու պայմանով կապած դաշինքի համաձայն, Ռումելիան դեռ պիտի շարունակէ կազմել Օսմանեան տէրութեան արտօնաւորուած նահանգ, որի կառավարիչը, գեներալ-նահանգապետի տիտղոսով, կը լինի Բուլգարիայի իշխանը: Այդ տեսակ քաղաքական զուգութիւնը անուանում են ա ն ձ ն ա կ ա ն մ ի ու թ ի ւ ն, որովհետև մի երկրի իշխանը և մի այլ երկրի ժառանգական կառավարիչը—փոխանակ երկուքի՝ միմիայն անձն է ընդունվում: Այդ ի հարկէ դեռ նոյն բանը չէ, ինչ ցանկացան բուլգարացիք և ռումելիացիք սեպտեմբերի 18-ի յեղափոխութեամբ ստեղծել: Բայց Բուլգարիային ամեն կողմից շրջապատող թշնամական այժմեայ ծանր հանգամանքների մէջ, այդ անձնական միութիւնն էլ ողջունվում է որպէս յաջողութիւն, նամանաւանդ որ վերոյիշեալ դաշնադրութեան միւս յօդուածները մեծապէս շողոքորթիչ են անձնապէս իշխան Ալէքսանդրի համար: Սերբիայի հետ խաղաղութեան վերջնական դաշինքը դեռ չը կապած, Ցունաստանի սահմաններից զէնքի շառաչիւնի ձայներ են գալիս, իսկ յայտնի են այդ երկուսի դիրքը դէպի Բուլգարիայի միութիւնը Մակեդոնիայի վերաբերեալ:

Ա. Ա.

ԽԱՌՆ ԼՈՒՐԵՐ

Մենք յիշեցինք «Մշակի» մէջ որ Բեռլինում հրատարակվող գերմանական «Das Echo» շաբաթաթերթը իր նոր տարվայ համարում շնորհաւորել է իր բաժանորդներին 35 լեզուներով: Տեսնելով որ աշխարհիս գրեթէ ամեն լեզուներով տպված շնորհաւորութիւնների թւում հ ա յ ե ր է ն լեզուով շնորհաւորութիւն չը կար, մենք անմիջապէս վերցրինք մի թերթ փոստի թուղթ և մեր կողմից ուղարկեցինք գերմանական շաբաթաթերթի խմբագրութեանը հայերէն լեզուով հետևեալ շնորհաւորութիւնը. «Շ ն ո ր հ ա ւ ո ր ն ո ր տ ա ր ի:» Այժմ, «Das Echo» շաբաթաթերթի մեր վերջին ստացած, փետրվարի 4-ի համարում, խմբագրական պատասխանների մէջ կարդում ենք հետևեալ պատասխանը: «Dr. G. A. in Tiflis. Freundlichen Dank für den armenischen Neujahrsgruss (Schnorhawòr nor Tari=Sei Jhnen das neue Jahr beglückwünscht). Wir verden ein künftiges Mal darauf zurückkommen. Für heut nachträglichen gegengruss.» (Դր. Գ. Ա. Թիֆլիսում: Բարեկամական շնորհակալութիւն Նոր տարվայ հայոց շնորհաւորութեան համար,—Schnorhawor nor Tari,—հետևեալ անգամ մենք դրանից օգուտ կը քաղենք: Այսօր ընդունեցէք մեր թէև ուշացած փոխադարձ ողջոյնը):

* * *

«Новости» լրագրի խօսքերով ահա որոնք են ամերիկացիների կեանքի կանոնները: «Հիմնաւոր կերպով ուսումնասիրիր գործդ, կամ մասնագիտութիւնդ, հաստատ մնացիր մի անգամ ընտրված պարապմունքիդ մէջ և աշխատիր չը փոփոխել պարապմունքներդ: Արագաշարժ եղիր, բայց ոչ մի բանում չը շտապես: Ամեն բանում ինչ որ անում ես, սիստեմական կերպով—գործիր: Սկսածդ մինչև վերջը տար: Մէկ հատ ա յ ս օ ր երկու հատ է գ ու ց արժէ: Շատ մի լսիր ուրիշների խորհուրդներին և աշխատիր ինքնակայ լինել: Հետևիր հաստատակամ կերպով մի անգամ ընդունված վճիռներիդ և կեանքիդ մէջ ճիշդ եղիր ժամացոյցի ճշգութեան պէս: Երբէք անգործ մի մնացիր, տար միշտ որ և է օգտաւէտ աշխատանք թէ գլխիդ և թէ ձեռքերիդ. գլուխդ և ձեռքերդ դեռ ժամանակ կունենան հանգստանալ քո բնած ժամանակդ: Ամենքի հետ մեղմ եղիր, եղիր մեծահոգի ոչ միայն խօսքով, բայց և գործով: Օգնիր ուրիշներին նրանց կեանքի փշոտ ճանապարհի վրա: Սկսիր ամեն բան փ ո ք ր ի ց. նրանք, որոնք բարձր են կանգնած, մի ժամանակ նոյնպէս ներքև էին: Մի ձգտիր արագ հարստանալու. բարեկեցութիւնը ապահովացնելու համար բաւական է փոքր, բայց հաստատ չափ: Մտածիր միշտ քո բոլոր ասածների վրա և լաւ կշռիր քո ասելիքը, նախ քան մի միտք արտայայտես. միայն յիմարները իսկոյն ամեն բան են ասում, ինչ որ գլուխն է գալիս: Ցիշիր որ մտքերը քեզ են պատկանում, իսկ բառերը անմիջապէս դառնում են ուրիշների սեփականութիւն:» Արտատպելով ամերիկացիների կեանքի այդ կանոնները, կաւելացնենք որ վատ չէր լինի, եթէ հայերը լաւ ուսումնասիրէին այդ կանոնները, լաւ խորհէին նրանց վրա և աշխատէին հետևել այդ գեղեցիկ կանոններին ու նրանց գործ դնել իրանց կեանքի մէջ էլ:

* * *

Գասկոնիա նահանգը յայտնի է ամբողջ Ֆրանսիայում դրանով, որ այդ նահանգի բնակիչները սաստիկ ստախօսների հռչակ ունեն: Երբ երկու գասկոնացի իրար մէջ խօսում են, մինը միւսից աշխատում է գերազանցել ստախօսութեան մէջ: «Երևակայիր, բարեկամ, ես մի աղախին ունէի, որ այն աստիճան ցրուած էր, որ երբ մի օր ես յանձնեցի նրան մի նամակ փոստարկղի մէջ գցելու, նա մօտենալով փոստարկղին, նամակը գցեց տրօտուարի վրա, իսկ ինքն իրան ծրարի փոխարէն նետեց փոստարկղի մէջ: Հազիւ կարողացան նրան մեծ դժուարութեամբ հանել արկղից:»—Այդ քո բերած օրինակը, բարեկամ, դեռ ոչինչ, պատասխանում է միւս գասկոնացին, մարդկանց մէջ մոռացկոտութեան ու ցրուած լինելու շատ աւելի նշանաւոր օրինակներ կան: Մի օր կօշիկիս տակը փչացել էր, ես տարայ կօշիկս կօշկակարին, խնդրելով նրան որ շուտով կարկատի: Կօշկակարը որ մի շատ ցրուած մարդ էր երևում, իմ մտած րօպէին ճաշ էր ուտում իր խանութի առանձնասենեակում: Կամենալով շուտով կատարել խնդիրքս, նա իր բիֆշտէկսի փոխանակ շտապով կուլ է տալիս իմ կօշիկիս տակը, իսկ իր բիֆշտէկսը կօշիկիս տակ է մխում:»—«Այո, աշխարհումս զարմանալի բաներ են պատահում: Ահա պատմեմ քեզ. Անցեալ տարի Տարասկօն քաղաքի շրջականերում մի գիւղացի անզգուշութիւնից լուցկիների մի արկղիկ է վայր գցում իր վարած արտի բերրի հողի վրա. և ինչ ես կարծում... այս տարի վայր գցած լուցկիներից բուսեց արտի վրա մի ահագին եղևնեայ անտառ:»—«Հաւատում եմ քեզ, բայց ես քեզ մի աւելի զարմանալի անցք կը պատմեմ, որ ցոյց է տալիս որքան բերրի են մեր երկրի հողերը: Նորերումս զբօսնելով մեր կողմերի բերրի դաշտերի վրա, ես իմ փոխանից մի կոճակ եմ կորցնում: Մի շաբաթից յետոյ նոյն տեղը վերադառնալով, տեսնում եմ որ իմ կորցրած կոճակից բուսել է հողից մի բոլորովին նոր, վերջին մօդայով կարած փոխան:»—«Խոստովանիր, եղբայր, որ դուցէ փոքր ինչ չափազանցնում ես, բայց այն էլ պէտք է ասել, որ մեր զարմանալի դարում ամեն բան սպասելի է: Օրինակի համար նորերումս իմ ծանօթներիցս մինը Բօրդօ քաղաքում դրամ բռնեց իր բարեկամի հետ որ օդապարիկով կը բարձրանայ մինչև լուսինը և մուրճով մի մեխ կը սնդացնի լուսնի մէջ: Եւ ինչ ես կարծում, մարդը կատարեց իր խօսքը. ես ինքս իմ աչքերով հեռադիտակի միջոցով տեսայ, ինչպէս նա լուսնին հասած, մեխ էր սնդացնում նրա մէջ:» Եւ այդպէս ժամերով է շարունակվում խօսակցութիւնը գասկոնացիների մէջ: (Journal des Gascons)

„ՄՇԱԿԻ“ ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

ՀԻՒՍԻՍԱՅԻՆ ԳՈՐԾԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆԻՑ

ՊԵՏԵՐՈՒՐԳ, 6 փետրվարի: «С.-Петербургскія Вѣдомости» լսել է, որ ժողովրդական նախարարութեան օգնականի նախագահութեամբ կազմած կանանց բժշկական ինստիտուտի նախագիծը քննվում է նախարարութեան մէջ և շուտով կը ներմուծվի 'ի հաստատութիւն օրինական կարգով: «Новое Время» լրագիրը հաղորդում է, որ Վարշաւայի կանոնադրութեան նախագիծը վերջացրած է և շուտով կը մտնի կայսերական խորհրդում: Ստեփնոյ գլխաւոր նահանգապետութեան վերացման լուրը վաղաժամեայ է:

ԿԻՇԻՆԵՎ, 6 փետրվարի: Զինւորական դատարանը, քննելով հրէայ աւազակների գործը, որոնք կողոպտել էին Բէլեցկի քէհձին և սպանութեանը դիմադրել, դատապարտեց երեքին կախաղանի և երեքին տասնուհինգ տարուայ տաժանակիր աշխատանքի:

ԲԵՐԼԻՆ, 6 փետրվարի: Չեռնոգորիայի իշխանը ներկայացաւ կայսրին, կայսրուհուն, և այցելեց Բիսմարկին:

Կ. ՊՕԼԻՍ, 6 փետրվարի: Բ. Դրան կողմից պահանջած բացատրութիւններին զինւորվելու մասին, սերբիական կառավարութիւնը պատասխանեց, որ զինւորվելը պայմանաւորվում է դրութեան անորոշ լինելուց: Կարծում են որ Բ. Դուռը կը սնդէ անպատճառ սերբիական զօրքի զինաթափութեան վրա հէնց նրա համար, որ Բուլգարիան յայտարարեց, թէ նայելով Սերբիայի գործողութեանը՝ ստիպված է ընդունել համապատասխան զգուշութիւններ: Պետութիւնների ներկայացուցիչներին հրամայված է խորհուրդ տալ Բ. Դրան վերացնել տաճկա-բուլգարական համաձայնութեան այն կէտը, որը վերաբերում է զօրքի փոխադարձ օգնութեանը և կազմում է Ռուսիային պատասխանելու գլխաւոր առարկան:

ԲՈՒԽԱՐԵՍՏ, 6 փետրվարի: Պալատում ծագած տարակուսանքի պատճառով Բրատիանօն հրաժարական տուեց:

ԼՕՆԴՕՆ, 6 փետրվարի: Անգլիական բանկը իջեցրեց իր դիսկօնտը 3%-ից մինչ 2%:

ՎԻԷՆՆԱ, 6 փետրվարի: Ունգարիայի կառավարութիւնը արգելեց հաւաքել մարդիք և դրամ ժողովել Սերբիայում նորակազմ ունգարական լեգիոնի համար. արգելված է նոյնպէս Բօսնիայից և Հերցեգովինայից դէպի արտասահման ձիեր դուրս տանելը:

ՖԻԼԻՊՊՕՊՕԼ, 6 փետրվարի: Իշխան Ալէքսանդրը Կարավէլօվի հետ երէկ ժամանեց այստեղ. հիւպատոսների ընդունելութեան ժամանակ իշխանը յայտնեց իր համոզմունքը, որ չուտով վերջացած կը լինի բուլղարական հարցը և վերականգնած բարեկամական յարաբերութիւնը Սերբիայի հետ:

ԿԱՆԷԱ, 6 փետրվարի: Խիստ կերպով հրամանագրված է Ֆրանսիական հիւպատոսին չը խրախուսել կանդէացիների որ և է ապստամբական ընդդէմ Տաճկաստանի:

ԲԵՐԼԻՆ, 6 փետրվարի: Չերնոգորիայի իշխանը «Kreuz Zeitung»-ի աշխատակցի հետ խօսակցելու միջոցին ասեց, որ այն կասկածները, որոնց առիթ է տուել իշխանի ներկայութիւնը Պետերբուրգում, անհիմն են: Չերնոգորիայի յարաբերութիւնը բոլոր պետութիւնների, մանաւանդ Աւստրիայի հետ ամենաբարեկամական են. հէնց այն պատճառով պետութիւնները ցանկանում են ամուր կերպով պահպանել խաղաղութիւնը, որ պատերազմը անկարելի է:

ԲՈՒԽԱՐԵՍՏ, 6 փետրվարի: Բրատիանօն յետ առաւ իր հրաժարականը:

ԿԱԽԿԱ, 7 փետրվարի: Անդրկասպեան երկաթուղին հասցրած է մինչև Կախկա, ուր երէկ ժամանակաւոր կայարան բացվեցաւ:

ԼՕՆԴՕՆ, 7 փետրվարի: Համայնքների ժողովում Գլադստօն յայտնեց, որ արևելքի դրութիւնը կրիտիկական է. բուլղարական հարցն ևս դեռ վճռված չէ և դրանից առաջացած դժուարութիւնները կրկնապատկվում են Յունաստանի գործելու եղանակով: Այդ պատճառով նա իր պարտքն է համարում յայտնել, որ այժմեան մինիստրութիւնը ուրիշ պետութիւնների հետ համաձայնութեամբ կը գործէ և կը հետևի նախորդ մինիստրութեան քաղաքականութեան և նրա յանձն առած պարտաւորութիւնները կը կատարէ. այդպիսով կառավարութիւնը յոյս ունի նպաստել եւրոպական խաղաղութեան հաստատման և միջազգային իրաւունքի պահպանութեանը. նոյնպիսի քաղաքականութիւն անհրաժեշտ է նոյնպէս նոյն իսկ յօգուտ Յունաստանի: Արտաքին գործերի մինիստր Րօզբէրի, պատասխանելով քաղաքական բանկէտում մասնակցելու համար իր ստացած հրաւիրական նամակին նոյնպէս ասեց, որ կառավարութիւնը անխոնջ կերպով ձգտում է խաղաղութիւնը և եւրոպական համաձայնութիւնը պահպանելուն:

ԼՕՆԴՕՆ, 7 փետրվարի: Գլադստօն նշանակված է փոքր կնիքի պահպանող:

ԱԹԷՆՔ, 7 փետրվարի: Եւրոպական նաւատորմի մի մասը երևեցաւ Վօլօի մօտ:

ԲԷԼԳՐԱԴ, 7 փետրվարի: Բ. Դուռը կրկին ցանկութիւն յայտնեց, որպէս զի Սերբիան խաղաղութեան դաշն կապէ և բացատրէ իր զինաւորութեան պատճառները: Սերբիայի վճռողական պատասխանը այսօր է սպասվում:

ԲՈՒԽԱՐԷՍՏ, 7 փետրվարի: Թէպէտ և պաշտօնական բանակցութիւններ այլ ևս չէին շարունակվում, բայց ոչինչ դժուարութիւններ չեն սպասվում և դաշնագրի ստորագրութիւնը սպասվում է զինադադարի վերջանալուց յետոյ:

Խմբագիր-հրատարակող ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

Յ Ա Յ Տ Ա Ր Ա Ր Ո Ւ Թ Ի Ւ Ն Ն Ե Ր

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ ԵՒ ՎԱՃԱՌՎՈՒՄ Է

Բ. ՇԱՀՎԵՐԴԵԱՆԻ ԴՐԱՒԱՆՈՒԹՈՒՄ

«RHAPSODIE ARMENIENNE»

(ԽԱՂԵՐԳԱՆՔ ՀԱՅԿԱԿԱՆ)

Նուագարանական խաղեր դաշնակի համար, յօրինեց

ԳԵՆԱՐԻՈՍ ՂՈՐՂԱՆԵԱՆՑ

ԳԻՆՆ Է 1 րուբլ 50 կ.

„ԱՐՄԵՆԻԱ“

Հրատարակվում է հայերէն լեզուով Ֆրանսիայի ՄԱՐՍԷՅԼ քաղաքում շաբաթը երկու անգամ, համարատուութեամբ Ֆէլիկս Անֆանտէնի և խմբագրութեամբ Մ. Փօրթուգալեանի:

Տարեկան բաժանորդագինն է 10 րուբլ: Խմբագրութիւնն ինքը կը վճարէ փոստի ծախքը:

„ԱՐՄԵՆԻԱՅԻՆ“ բաժանորդ գրվելու համար կարելի է դիմել խմբագրութեանը ֆրանսերէն հետևեալ հասցէով. M. Portoukalian, Redacteur du journal „Armenia“ rue „Arménie“, 2 (Hôtel Forer) Marseille (France).

ԹՈՅԼՏՈՒՈՒԹԵԱՄԲ Ս. ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳԻ ՄԱՅՐԱՔԱՂԱՔԻ ԲԺՇԿԱԿԱՆ ՎԱՐՉՈՒԹԵԱՆ

Էլէկսիր-Melauge. Մազերի արագ և առատ բուսցնելու համար և նրանց պահպանելու թափվելուց: Գինը 2 ր. սրուակի համար, գործածութեան հրահանգի հետ միասին, ռուսերէն, ֆրանսերէն և գերմաներէն լեզուով:

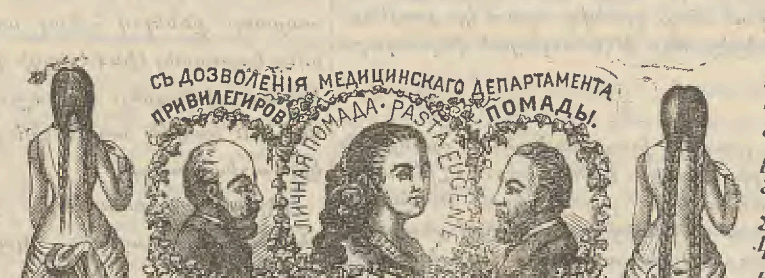

Բալզամ—Eugénie. դալկնեալ և պսակի փունջի ծաղիկներից, երեսին, չլինելքին և ձեռքերին քնքշութիւն և փափկութիւն, նոյնպէս և մարմարեոնի սպիտակութիւն տալու համար, շուշանի և վարդի անուշահոտութեամբ, նոյնպէս կաշու անհարթութիւնը և բծերը ոչնչացնելու: Գինը 1 ր. 75 կ. սրուակի համար, գործածութեան հրահանգով ռուսերէն, ֆրանսերէն և գերմաներէն լեզուներով:

Կարմրադեղ—Eugénie. հեղուկ, թուշերին և ականջներին բնական վարդի գոյն տալու, որ չէ փոխվում էլէկտրական լուսաւորութեան ժամանակ և որ չէ սրբվում երեսի քրտինքից: Առաջարկվում է մանաւանդ թատրօնների և պարահանդէսների համար: Գինը 1 ր. 50 կ. սրուակի համար, գործածութեան հրահանգով ռուսերէն, ֆրանսերէն և գերմաներէն լեզուով:

Այդ բոլոր երեք կօսմէտիկական արդիւնքները բժշկական վարչութեան վկայութեամբ, չեն պարունակում իրանց մէջ որ և է վնասակար նիւթեր:

Բէրթա Րիս.

ԱՐՏՕՆՈՒԹԻՒՆ ՍՏԱՑԱԾ ՊՈՄԱԴ

իսկական «Pasta Eugénie», գերազանց միջոց կաշու ամեն տեսակ բծերի, և երեսի վրա պատահող ուրիշ անախորժ երևոյթների դէմ: Տալիս է երեսի գոյնին երիտասարդական թարմութիւն և գեղեցկութիւն: Գինը մի սրուակի համար 1 ր. 60 կ.

Քինին-գլիցերինեան պօմադ պերուական բալզամից, մազերը պնդացնելու, խտացնելու և մեծացնելու համար: Գ. 2 ր. սրուակի համար:

Ձեռքերի պօմադ: Գինը սրուակի համար 1 ր. 30 կ.: Իւրաքանչիւր սրուակի վրա գտնվում է պաշտպանողական դրոշմ, մի «հրեշտակ» և հնարող ստորագրութիւն «Bertha Ries».

Իսկական «Poudre-Eugénie» սպիտակ և վարդագոյն փոշի. Գ. արկղիկի, վրձինով 1 ր. 50 կ., առանց վրձինի 1 ր. 20 կ.

Մազերի ներկը երեք գոյնի. սև, շագանակագոյն և բաց-շէկ. Գ. արկղիկի 3 ր. Ներկը «Բիսգուտմանի» գործարանի:

Գլխաւոր պահեստ ԹԻՖԼԻՍՈՒՄ գտնվում Վ. Գրիվնակի դեղատան ապրանքների մագազինում, «Լօնդօն» հիւրանոցի տակ, Զուբալօվի տանը:

4—100.

ԹԷՅ

ԲԱՐՁՐԱԳՈՅՆ ՀԱՍՏԱՏՎԱԾ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ

ԹԷՅԻ ՎԱՃԱՌՄԱՆ ԵՒ ՊԱՀԵՍՏՆԵՐԻ

БРАТЬЯ К. и С. ПОПОВЫ

ՄՕՍԿՎԱՅՈՒՄ	Ընկերութեան դրասենեակը գտնվում է Կուզնէցկի Մօստ փողոցի վրա եղբ. Տրետեակօվների տանը:
„	Գլխաւոր պահեստը և 1, $^1/_2$, $^1/_4$, $^1/_8$ ֆունտով կշռելու տեղը գտնվում է Ալէքսէեվսկայա փողոցի վրա, Ալէքսէեվսկի վանքի մօտ, սեփական տանը:

ԽԱՆՈՒԹՆԵՐ

„	Կուզնեցկի Մօստ փողոցի վրա, եղբ. Տրետեակօվների տանը:
„	Սորոտանոյ վանքի մօտ, Դուբրօվինների տանը:
„	Կալուժսկի դռների մօտ, Գայլինի տանը:
ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳՈՒՄ	Նեվսկի պրօսպեկտի վրա, Կազանսկի մայր-եկեղեցու դիմացը Գանսենի տանը:
ՎԱՐՇԱՎԱՅՈՒՄ	Սենատօրսկայա փողոցում, № 461:
„	Նօվի-Սվէտ փողոցում, կամ Ստադիցկու տանը, № 1,252.
ԿԻԵՎՈՒՄ.	Ալէքսանդրօվսկայա փողոցում Լիչկօվի տանը:
„	Կրեշչատիկի վրա, Կիրգէյմի տանը:
ԽԱՐԿՕՎՈՒՄ.	Պետրօվսկայա փողոցում, սեփական տանը:
ԹԻՖԼԻՍՈՒՄ.	Գօլօվինսկի պրօսպեկտի վրա, Միրիմանօվի տանը:
ՍԵՎԱՍՏՕՊՕԼՈՒՄ.	Բօլշայա Մօրսկայա փողոցում, Երանցեվի տանը:
ՐՕՍՏՕՎ (ԴՕՆԻ ՎՐԱ).	Նիկօլաեվսկայա փողոցում, Թատրօնի դիմաց, Շապօշնիկօվի տանը:
ՕԴԷՍՍԱՅՈՒՄ.	Գրեչեսկայա փողոցում, Սկուլիչի տանը:
„	Դերիբասօվսկայա փողոցում, Չերէպէննիկօվի տանը:
ՍԱՄԱՐԱՅՈՒՄ	Դվօրեանսկայա փողոցում. Շիբաևի տանը:

Խնդրում ենք ուշադրութիւն դարձնել: Մօսկվացիներին ներկայ ժամանակին շատ է հետաքրքրում թէյ վաճառողների, Ալէքսանդր և Իվան Պօպօվ եղբայրների գործը, որոնք ունեն իրանց ապրանքի պահեստը Մօսկվա գետի միւս ափին, Կօժէվնիկի ասված տեղում, և որոնց մօտ, ինչպէս արդէն յայտնի է լրագիրներից, ոստիկանութիւնը գտել է մի նշանաւոր գեղծում որ կայանում իսկական թէյի հետ ԿԱՊՕՐԵԱՆ ասված խոտը խառնելու կեղծման մէջ, և այդ վնասաւոր խառնուրդը իսկական թէյի հետ արդէն գտնվել է յիշեալ պահեստում աւելի քան 100 պուդի քանակութեամբ:

ԿԱՊՕՐԿԱ ասված խոտի իսկական թէյի հետ այդ խառնուրդ վաճառողները, աշխատում են ամեն միջոց գործ դնել թէյի սպառողներին մոլորեցնել, կեղծելով իրանց թէյի էտիկետներն էլ, նմանեցնելով այդ էտիկէտը մեր БРАТЬЯ К и С ПОПОВЫ ֆիրմայի էտիկէտներին: Ա. և Ի. Պօպօվ (А. и И. ПОПОВЫХЪ) եղբայրների էտիկէտը այնքան ճարպիկութեամբ է կեղծված և նմանեցրած մեր էտիկէտներին, որ առաջին հայեացքից անհնարին է նրանց միմեանցից ջոկել նոյն իսկ գրագէտ մարդու համար, ուր մնաց անգրագէտ, ամբոխի մարդուն: Նոյն տպագրական տառերն են, նոյն գոյնը և նոյն շրջանակը: Մեր էտիկէտների վրա տպված են երկու մեծ տառեր К и С—և նրանց էտիկէտների վրա երևում են նոյն տառեր, նոյնանման ձևի, այն զանազանութեամբ միայն որ К. տառի ներսում շատ բարակ, աչքի համար հազիւ նշմարելի տառերով, շարված է օ ն տ օ ր ա (ОНТОРА) բառը, այսինքն КОНТОРА, իսկ С. տառի ներսում կ լ ա դ (КЛАДЪ), այսինքն СКЛАДЪ բառը, որի վրա մենք և դարձնում ենք թէյի գործածողների ուշադրութիւնը, խոնարհաբար խնդրելով նրանց չը շփոթել մեր БРАТЬЯ К и С ПОПОВЫ ֆիրման „А. и И. Поповы“ ֆիրմայի հետ, որոնց մօտ էտիկէտների վրա К. и С. կօնտօրա (Контора) և Սկլադ (Складъ) է նշանակում, իսկ մեզ մօտ К и С տառերը անունների սկզբնատառերն են:

1—5

Дозволено цензурою, Тифлисъ 7-го Февраля 1886 года. Типографія Канцеляріи Главнонач Гражд. час., Лорисъ-Меликовская у., д. каз.